

վերջին յոացուսմը նկատուող այս երաժըշտական գործին մէջ, Փրկիչին տեսիլքն է որ կը յաղթանակէ:— Մարդկութիւնը պիտի կրէ վէրքը իր կիրքերուն, տառապանքը աշխարհի հրապուրանքներուն: Ու պիտի խոցուի իր կողէն, իր մարութեան վահանը եղող Հաւատքին իսկ տէգովը, երբ կեանքի պայքարին մէջ պարտուի Չարէն, այդ տէգը թշնամիին գրաւել տալով, Բայց պիտի չմոռնի ան, իր վէրքը գրկած պիտի ապրի ան շունչին մէջը զինք սիրողներուն, իր տեսիլքին հաւատարիմ մնացողներուն: Որոնք պիտի պտտցնեն իրենց հետ, փոյթ չէ թէ անձնակազմի, կեանքը քարութեան, երանական աղնուութեան, անմեղութեան: Մինչև որ իրենց տակաւ նուազումի գացող աչքերը տեսնեն զեղատեսիլ ներկայութիւնը խոստացուած ընտրեալին:

Բարութեան մարմնացումն է ան՝ ընտրեալը: «Մեղադրանքէ զերծ խնիթը»: Ու բուժուած խոցին կարելի պիտի ըլլայ, Մի միայն երբ դուրս գայ ան, իր առանձնութեան մէջէն յայտնուած. ի տես մարդուն տառապանքին՝ Գութին իր մէջ թնալախումէն աւելի իմաստնացած: Ան՝ որուն պիտի սպասէր վիրախոց մարդկութիւնը, որովհետեւ ան ընտրեալն էր: Ու իրաւ ալ, հազած զբաւը Յոյսին ու Սիրոյն, պիտի իջնէ ան բաւելիներուն մէջ կեանքին, չարին սաղարաններուն. անցնի կայարա ու անսայթաք՝ բազուկներուն մէջէն Չարին «հրապուրիչ պարիկներուն»: ու բարձրանայ գլեակը մուլութիւններու ասպետին. յաղթէ անոր, ու Հաւատքին խլուած տէգը վերագրաւելով, դառնայ ետ, անոր բացակայութենէն կոտտացող վիրախոցին: Ու ահա նաւագայթը Հաւատքի ներկայութեան: Բուժուած անոր հպումին: Ու ծաղկումը կեանքին, օրհներգութեանը մէջէն Հաւատքին, Յոյսին ու Սիրոյն: Ան՝ ընտրեալը, յաղթեր էր իր երազին: Ու մինակ չէր ան իր առանձնութեանը մէջ:

Երանական օրհներգութիւն, որուն աղնուատեսիլ ու յաղթական հերոսն է որ կ'ուշանայ, «մեղադրանքէ զերծ խնիթ»ը, մեր օրերու խոցին բերելու համար խլուած տէգը մեր Հաւատքին:

ՔՈՐԳՈՄ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ԽՕՍՔԵՐ ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

«Երջանկութիւնը բան մը չարժեք, եթէ չես նախընտրել զայն, եւ կ'արժէ հիշ՝ եթէ նախանձն չես իր նախընտրելու»:

S. Johnson

Երջանկութիւնը վտանգաւոր հարցում մըն է, նախ որ իրական պատասխան մը չունի, երկրորդ՝ զայն լուծելու յաւանքութիւնը, մեծամտութիւն պիտի նշանակէր, ու երրորդ, երջանկութեան խոստովանութիւն մը պիտի նշանակէր ըլլալ կամահաճ եւ անդգայ՝ աշխարհի ընդհանուր դժբախտութեանց հանդէպ:

Այսուհանդերձ պիտի փորձեմ. Որո՞նք են ամէնէն երջանկի մարդերը զորս ճանչցած ըլլամ կեանքիս մէջ: Անշուշտ Սուրբերը:

Անոնցմէ բնական է, շատ քիչերու հանդիպած եմ. իմ մանկութեանս Ուէսթքօթին, Տիւրհամի Մպիսկոպոս, եւ ապա մայրս ու հայրս, առասկան բանակին մէջ զինուոր մը եւ Գօրնվօլի մէջ ծեր կին մը — ահա բոլորը իմ գիտցածներուս:

✱

Իմ հայրս ու մայրս շահեկան օրինակներ են ինծի, անձնուիրութեան եւ բարութեան յաւելումէն առաջ եկած կեանքի ընթացքին աճող երջանկութեան: Հայրս, երբ երիտասարդ էր, նեղմիտ էր եւ վարդապետական:

Երբ մեծացաւ, իր սխալներուն եւ նեղմտութեան իսկ ճանաչումով եղաւ լայնմիտ եւ զարմանալիօրէն հասկցող եւ անհասկանալի. իր մասին չմտածեց բնաւ, սիրեց ամբողջ աշխարհը առանց երբեք հասկցած ըլլալու թէ իսկապէս ինչ էր մեղքը:

Մայրս, միւս կողմէ, երկնոտ էր, ըզգայուն եւ ինքնազիտակից. չէր կրնար հաւատալ թէ ուրիշներ կրնան սիրել զինք եւ ցաւազգիւորէն կը վախճար աշխարհէն:

Ան եւս պարզապէս իր տկարութիւններուն զիտակից, զարգացուց իր նկարագիրը մինչև եօթնամասուն տարեկանին, երբ ալ հաճայ կ'աղնէր ամէն բանէ, գիրքերէ, թատրոններէ, համբարդութենէ, եւ ուրախ էր ու համբերող հորս նման ամբողջ

աշխարհին: Ասոնք սուրբեր էին, կամ առաջնապետ եղան՝ յարատե ջանքով և ինքնազարգացումով:

☆

Ո՞վ է, միևս կողմէն, ամէնէն ապեր-ջանիկ մարդը զոր ճանչցած ըլլամ: Մարդ մը որ շարունակ ապերջանիկ է թէ և չի գիտեր թէ այդպէս է, մարդ մը որով խորագէտ կը հետաքրքրուիմ. հսկայական յաջողութիւն մըն է ան, սակայն երջանկութիւն չ'ստանար իր յաջողութիւնէն որովհետեւ երբ կը ծափահարուի կը կարծէ թէ աշխարհ իր իրաւունքն է և երբ կը քննադատուի յանցանքը իրմէ աւելի ուրիշինն է:

Անիկա արդարեւ խոր ընկղմած եսասէր մըն է. և երջանկութեան աշխաղայմանը, ըստ իս, արժէքներու աւելի ընդարձակ զգացում մը ունենալն է քան մարդու մը անձնական կեանքը կամ անձնաւորութիւնը: Այս կը նշանակէ հոգեկան կեանք մը ունենալ — տեսակ մը կրօնական պէտք:

Որեւէ բժիշկ, գիտնական կամ մարդասէր որ գողափարի մը կամ զաւանանքի մը աւելի կարեւորութիւն կուտայ քան իր իսկ երջանկութեան, անիկա հոգեկան կեանք մը ունի: Եթէ այս կեանքը կ'ապրիս անոր հետ մէկտեղ պէտք է ունենաւ արժէքաւոր շատ մը բաներ, ինչպէս ազատութեան սէր, պատիւ, հաւատք նմաններուց առանց դիւրահաւան ըլլալու, համբերութիւն, humour զգացում և քաջութիւն:

☆

Այժմ քիչ մը նիւթին վերագտնանք: Երջանիկ ըլլալու համար կարծեմ պէտք է աշխատել, և կատարել այն տեսակ գործ մը զոր սիրեալ Ասիական պայման մըն է զոր քաղաքակրթութիւնը չէ կրցած տակաւին հաստատել, քանի որ, մարդոց մեծամասնութիւնը իր չսիրած գործերով կը զբաղի: — Չեմ գիտեր թէ, երբ կարելի պիտի ըլլայ որ ամէն ոք սիրէ իր աշխատած գործը, սակայն վստահ եմ որ օր մը պիտի ըլլայ ատիկա:

Այս ստեղծագործ մղումը ամէնէն զօրաւորն է մարդուն մէջ և ան շարունակ կը պահանջէ որ գոհացուի ատիկա: Մարդու մը կեանքին ամբողջ պատմութիւնը

յաճախ այդ գոհացումին փնտռումն է:

Գործի հետ մէկտեղ հարկաւոր է առողջութիւն, սակայն այս պարագային այնքան վստահ չեմ որովհետեւ իմ ճանչցած ամէնէն երջանիկ մարդերէն ոմանք եղած են հիւանդկախներ, անգամալոյծներ, խորիւր, և նոյնիսկ մարմնական ցաւով յարատե տառապողներ (քաջութիւն մը որ անհաւատալի է ինծի):

Մարմնական առողջութենէ աւելի, պէտք է ըսել թերեւ, մարդու մը մարմնին պահանջներուն կարենալ գոհացում տալն է: Ամէն ոք այն եղբայրացութեան կուգայ՝ ժամանակ մը այս աշխարհի մէջ ապրիլէ ետք, թէ ան ծնած է մարմնական կարգ մը պայմաններով՝ որոնք պարտին գոհացուիլ:

Երջանիկ մարդերը այս պայմաններուն գոհացում տալը կ'ընդունին իրրե մաս մը իրենց կեանքի ընթացքին կատարելիք գործին, ոչ անհրաժեշտօրէն բացարձակ գոհացում գտնելով և թերեւ շարունակ մաքառելով ալ, և ոչ սակայն միևս կողմէ առնոց գոյութիւնը անհկատ ընելով:

Մէկու մը վիճակուած պայմաններուն ջանալ յարմարիլն ու չհրաժարիլ կեանքէն, որովհետեւ ուրիշ պայմաններ նախընտրելի են, ըստ իս, երջանկութեան առաջին անհրաժեշտութիւններէն մէկն է:

Ապա սիրոյ և բարեկամութեան մեծ խնդիրը կայ: Եստե՛ր ասիկա ամէնէն առաջ պիտի զննին, և ես ալ կը խորհիմ թէ սէրը կեանքի առաջին անհրաժեշտութիւնն է, ըլլալ ան Աստուծոյ սէր, անձի սէր և կամ սէր հանդէպ ամբողջ մարդկութեան: Ամուսնութեան մէջ յարմարութիւններու դժուարին հարցը իմ տեսութեան սահմաններէն դուրս է և քանի որ ամէն օր թերութեւ մէջ կը ծեծուի իմ կարծիքիս պէտքը չկայ:

Եւ սակայն կեանքի ամէնէն զմայելի բաներէն մէկն է գտնել ուրիշ անձ մը ուրուն հետ յարաբերութիւնդ ունենայ փայլուն խորութիւն մը, գեղեցկութիւն և հաճոյք որքան որ կեանքը յառաջանայ: Երկու անհատներու մէջ յայտ սիրոյ ներքին աճումը սքանչելի բան մըն է. կարելի է զայն գտնել փնտելով և կամ ըզձայով զայն: Աստուածային պատահմունք մըն է ան:

Գալով բարեկամութեան. իմ ճանչցած ամէնէն ապրիլտիկ մարդերէն մէկն ալ է այն, որ շարունակ իր բարեկամները կը կորսնցնէ և չի կրնար հասկնալ թէ ինչու և կը կորսնցնէ զանոնք որովհետեւ իր կողմէ ոչինչ կուտայ անոնց:

Անրկա ուրախ մարդ մըն է, խելացի, զուարթամբ և ձեռներէց, և սակայն երբեք չի հետաքրքրուիր իր բարեկամներով. շարունակ նախ անոնք պէտք է իրեն գըրեն, այցելեն իրեն, և երբ անոնք հետ է ինքն իր մասին միայն կը մտածէ:

Բարեկամութիւնը կը պահանջէ յարատեւ ուշադրութիւն, փոխադարձութիւն, և երկուստեք համարեցութիւն ու նաեւ ոչ խաբարալութիւն: Եթէ բարեկամութեան ուժ տուող տարրերը չքանան, անկեղծ եղիր և թող որ բարեկամութիւնն ալ անհետի: Չկայ աւելի տառապեցնող քան իրականութեան մէջ գոյութիւն չունեցող բան մը: Ապրիցնիւն փորձը:

*

Իմ փորձառութենէն երկու կէտ ևս պիտի աւելցնեմ: Չափաբասութեան մէջ երջանկութիւնը յառաջ կուգայ, կը խորհրդանշուի, մանկութեան մէջ ապրիլտիկ ըլլալէն: Սա վտանգաւոր գաղափար մըն է, և ես կը կարծեմ, եթէ դաւակնեմ ունենալի պիտի տառապեցնէի զիրենք միտցնելու չափ:

Ես մինչև քսան տարեկան ըլլալու շատ թշուառ եղած եմ, և վերջին երեսունչորս տարիներու ընթացքին, մեծ մասամբ, շատ երջանիկ եղած եմ:

Երբ ես պատանի էի, ծնողքս Ամերիկա կը գտնուէին, և ես այնքան դառնօրէն ատած եմ իմ առաջին դպրոցական տարիներս որ կը յիշեմ, երբ ուստական բանակին մէջ քանի մը կառքերով կը սպասէի վերաւորներուն կրակի տակ մարդը՝ դիշերը, առաւօտեան ժամը երեքին ատեն այնքան վախեցեր էի որ ոչինչ կրնայի ընել եթէ ոչ փախչիլ. սակայն ըսի ինքնիրենս. — «առիկո՞ւ չէ այնքան գէշ որքան...» — և ստիկա զիս անյողդող ըրաւ:

Ես աղքատութիւն ճանչցած եմ, քանի մը վտանգաւոր գործողութիւններու ենթարկուած եմ, ինծի այնքան սիրելի անձեր կորսնցուցած եմ, գործիս մէջ դառնօրէն յուսահատած եմ, երկու տարի պատեւրագ մտեսած եմ իր ամէնէն ահաւոր սար-

սափներով, երեք յեղափոխութիւններու մէջ եղած եմ, մարմնական շատ մը ցաւեր ունեցած եմ, և սակայն ոչ մէկ բան պատահած է ինծի որ վախով ու մէնութեամբ, սարսափով մտնեցած ըլլայ այն բոլորին որոնք պատահած են ինծի երբ տղայ էի:

Ես տակաւին կը զգամ որ կեանքս քսանէն առօրին տեսակ մը երազ է, երևակայութիւն և թէ օր մը պիտի արթննամ կրկին ննջարանին մէջ և, սպասելով, տագնապալի սարսափի մը մէջ, ձեռնուրու ննջարանին երկայնքն ի վար մտրակով: Ամէն օր կը մտածեմ թէ կեանքի մէկ հրաշքով է որ այսպէս լաւ ժամանակ մը կ'անցնեմ, այսինքն յաւիտենապէս չեմ ձեռնուիր հանգուցաւոր թաշկինակներով:

*

Եւ չափազանց զիս կը բերէ իմ ներկայ վիճակի, այսինքն այն կարողութեանս որով իմ ներկայ ձեր տարիքիս մէջ իսկ հաճոյք կ'առնեմ շատ մանր բաներէ: Երէկ գիշեր, օրինակի համար, գացի Հօլպօրն Էմփայր, ճամբուս ընթացքին լեզուիս ճաշակը կար այն համով հաճոյքին զոր պիտի ունենայի քիչ վերջ իմ բարեկամներուս ընկերութենէն, և ունեցայ այդ հաճոյքը:

Ես հաճոյք կ'առնեմ այն տեսակ բաներէ որոնք իմ բարեկամներուս արտառօց կ'երեւին, և սակայն անոնցմէ շատեր չեն գիտեր թէ ննջարանի մասին է. — Ես կը զգամ՝ թէ ես շատ երջանիկ եմ՝ երբ ինքզինքս յարմարած կը գտնեմ ինծի տրուած պայմաններուն:

Ես, օրինակի համար պիտի սիրէի ըլլալ զգուշաւոր և զեղեցիկ գրող մը ինչպէս վերջինիս Ուուոլֆ, և կամ գերազանցապէս խելացի, ամէն գիտութիւն հասկցող մտածող մը ինչպէս Ալուուս Հօլքսթի:

Երբ, ինչպէս միշտ, մտածեմ թէ ես պիտի մնամ յաճախանաւազիր, հատորաւոր և մօլորեցուցիչ իգրող մը, այն ատեն կ'ըլլամ ապրիլտիկ: Երբ ես ընդունիմ թէ եմ այն ինչ որ եմ, այն ատեն կը հանգարտիմ կրկին:

*

Այո՛, սակայն կրնամ սա տեսակ հարցումի մը առջև դրուիլ — ճեւելի լաւ, պիտի չըլլամ քեզի համար ըլլալ քիչ մը նշաւազ երջանիկ և սակայն ըլլալ զեղեցիկ

ԿՐԾՆԵՊԱՏՄԱՆԿԱՆ

ԶԱՐԶԱՐԱՆԱՅ ԳԻՇԵՐԸ ԱՆՆԱ ԵՒ ԿԱՅԻՓԱՅ ՔԱՅԱՆԱՅԱՊԵՏԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ԱՊՐԱՐԱՆԱՅ ՄԵԶ

Զարչարանաց գիշերուան, մեր Տիրոջ՝
Աննա եւ Կայիափայ Քահանայապետաց ա-
պարանայաց մէջ անցուցած ժամերու մասին,
դժուար է յստակ գաղափար մը ունենալ,
տիրող անհամաձայութիւնէն կամ բուն բա-
ռը գործածելով, այն շփոթութիւնէն որ կը
տիրէ հոն:

(*) Սին պատմական իրան ժրջ գաղութող, Հայոց Ս.
Հրեշտակապետաց եւ Ս. Փրկչոյ վանքերը, Տեփթիկան յիշու-
ածաց հետ սերտ ազդեալ եւ առնչութիւն ունին, վաճաղի՝ ա-
ռաջիւղ թափաղակ ջրիտանութեան կողմէ ճանչցուած է իր-
ան Աննա Քահանայապետի առնչու, որուն յիշատակներն են
Յիշմունք եւ Քրիստոսի Առաջին Ռաւոյն — Եւսէ իրողորդ եղած է
Կայիափայ Քահանայապետին առնչու, ուր եւ տեղի ունեցած են
Յիշմունք Քահանայապետի խնայող, որուն յիշատակներն են Քրիս-
տոսի Նորոգչ Ռաւոյ Պետրոս Առաքելոյն ուրացումները եւ
զգլումը: — Կեանքաւոր Շաւմեհի եւ անկախակի ժամանակ-
ներն ի մեր Հայոց սեպուական Ս. Հրեշտակապետաց եւ Ս.
Փրկչոյ վանքերը ո՛ր միայն ուղիւն են, այլ նաեւ ընդհա-
նուր ջրիտանութեան կողմէ ճանչցուած են իրեն Տեփթիկա-
նան Սրբափայտը: — Աննա եւ Կայիափայ Քահանայապետաց
կողմէն է որ մեր Տիրը հարցաքննուեցաւ եւ ժամանակ դատա-
պարտուեցաւ եւ Նոյն դէպքեր տեղի ունեցաւ Տիրոջ գաղափա-
րիւնը Պետրոսի ուրացումներու մասին:

գրող մը: Պիտի պատասխանէի թէ —
«Ի՞նչ մը աւելի գեղեցիկ գրող մը ըլլալու
ուրիշին համար արժէք չունի: Կարգ մը
անձներու համար աւելի արժէք պիտի ու-
նենայ իմ մեծամիտ գրող մը ըլլալս:

Ի վերջոյ կը կենամ հոն ուր սկսայի՝
Ես կը հաւատամ որ երջանկութեան մային
արմատը այս երկրի վրայ հոգեկան կեանե-
քի մը իրաւորութեան մէջն է, նիւթապաշ-
տութեան աւելի արժող բանի մը գիտակ-
ցութեամբը: Ապրիլ աշխարհի մը մէջ որ
քեզ չընէ բանասէր որովհետեւ գուն առա-
ձուկն մը մէջ չես քեզի համար գիրք ա-
պահովելու, աշխարհ մը որ քեզ չընէ նե-
րող որովհետեւ գուն կ'ընդունին քու ծաղ-
րական սխալմունքներդ, որ քեզ կուտայ
հանգարտութիւն առանց կամական ընելու
քեզ, որովհետեւ գուն կը հաւատարմ քու
անձեզ աւելի արժէքաւոր բանի մը:

SIR HUGH WALPOLE
Թրգմ. Տ. ԴԱԶԱԶԱՆ

Այս անհամաձայնութիւնները կը վե-
րաբերին այն ճեղքաց, ուր՝ Փրկչը առաջ-
նորդուեցաւ, այն հարցաւեմութեանց՝ որոնց
մեր Տիրը ենթարկուեցաւ:

Ս. Գրող քննարաններէն շատերը հա-
մաձայն են Ս. Յովհաննէս Աւետարանչին
այն վկայութեան թէ՛ մեր Տիրը՝ նախ Աննա
Քահանայապետին ներկայացաւ, ուր՝ ի գի-
շերի երկու հարցաքննութիւններ կատար-
ուեցան, մին՝ Ս. Յովհաննէս՝ իսկ վերջոյ Ս.
Մատթէոսի եւ Ս. Մարկոսի կողմէն պատ-
մուած: առանց խօսելու առաւօտեան հար-
ցաքննութեան, ինչպէս նաեւ Պետրոս Առաք-
եալի երեք ուրացումներուն շուրջ, որոնց
մասին Ս. Ղուկաս կը պատմէ առանձինն:
Այնպէս որ, վերջոյնիւն Աւետարանական
պատմուածքները իրարմէ կը տարբերին եւ
Յիսուսի Աստեան ելլելու, հարցաքննու-
թեանց եւ Պետրոս Առաքեալի ուրացում-
ներու մանրամասն նկարագրութեանց մէջ
հակասութիւններ կ'երեւին: Նախ՝ անհա-
մաձայնութեան բուն պատճառը Աւետարա-
նիչներու կողմէն պատմուած մանրամաս-
նութիւններու տարբերութեանց մէջ է:

Առաջին երկու Աւետարանիչները, ա-
ռանց խօսելու Յիսուսի Աննա Քահանայա-
պետին ապարանքին մէջ Աստեանին առջեւ
ելլելու մասին, զատ զատ Կայիափայ Քահա-
նայապետին մասին խօսած են, նախ՝ Տի-
րոյ հարցաքննութեան պարագան պատմած
են, ապա՝ մարդը միասին, յետ-աջնու
մէկը եւ միւսը, եւ հուսկ ուրեմն՝ Պետրոս
Առաքեալի երեք ուրացումները: Նորորդ
Աւետարանիչը՝ առանց խօսելու Աննա եւ
Կայիափայ Քահանայապետներուն մասին
ինչպէս նաեւ գիշերուան մէջ կատարուած
հարցաքննութեան շուրջ, Պետրոս Առաք-
եալին երեք ուրացումներուն մասին միայն
կը պատմէ: Իսկ Նորորդ Աւետարանիչը,
իր պատմածքին մէջ ընդհակառակը ու-
րացումը եւ հարցաքննութիւնը իրարու կը
խառնէ, ինչպէս նաեւ Մեծ Քահանայապե-
տին եւ միւս Քահանայապետին կողմէ կա-
տարուած անցքերը կը շփոթէ:

Այնպէս որ, մեկնիչներն ու պատմիչ-
ները մեծ դժուարութիւններ կ'ունենան,
չարչարանաց գիշերուան պատմութիւնը
տալու համար:

Այստեմանային, կարգ մը կէտերու
մէջ, կարելի է համաձայնութիւններ գոյա-